

Könyvtár az Északi Sarkkörön

Látogatás a Rovaniemi Városi Könyvtár – Lapp Megyei Könyvtárban

Nagy útra vállalkozik, aki Magyarországról a lappföldi Rovaniemibe indul. Még a finnek is többször meggondolják az utazást. A Finn-öböl partján fekvő szép főváros, Helsinki is messzi célpontnak tűnik, de innen még csaknem ezer kilométert kell megtenni észak felé Veszprém testvérvárosáig; a Lappföld kapujának és fővárosának nevezett tágas településig.

A város és könyvtári élete

Ha fellapozzuk a finnországi útikönyveket és megkeressük Rovaniemit, minden bizonnyal meglepődünk. Kevés olyan város van a világon, amelynek fő látványossága a könyvtár, jórészt róla szól az ismertető. A ritkaság szomorú oka: a második világháború lappföldi csatája végén a visszavonuló németek a várost teljesen lerombolták. Történelmi emlék nem maradt. Egyetlen ház kivételével mindent újra kellett építeni. Ezt a munkát a nagy nemzeti építész, *Alvar Aalto* végezte el. A lapp táj hangulatát, a kisebb hegyek (tunturik) vonalát idéző híres Lappia-ház, a rénszarvasagancselrendezésű belváros számos lakó- és középülete viseli a művész alkotó fantáziájának jellegzetes jegyeit. De elsősorban a könyvtár, amelyről majd részletesen beszélek.

A másik turista-látványosság a várostól nyolc kilométerre húzódó Északi Sarkkör: a Téalapó szálláshelye, rénszarvasok tanyája souvenir boltok tömkelegével, a nevezetes vonalat jelző ötnyelvű táblákkal, alattuk az obligát fotót készítő nemzetközi turistasereggel, a lappá avatás bohókás szertartásával. Sokkal érdekesebbek a helyi gasztronómiai különlegességek: a lazac, a rénszarvashús sokféle változatban, a mocsári hamvas szeder, az áfonya stb.

A 32 ezer lakosú város a Kemi folyam és az Ounas folyó összefolyásánál fekszik 94,3 négy-

zetkilométernyi területen. A városkörnyék 7498 négyzetkilométer. Lapp megyében 200 ezer ember és 500 ezer rénszarvas él békés egyetértésben. Közép-európai ember számára irdatlanok a távolságok. A városban kettő, a környéken 15 fiókkönyvtár működik 150–200 kilométeres körzetben. 21 közművelődési könyvtár található Lappföldön, a huszonkettődik a „*Rovaniemen Kaupunginkirjasto – Lapin Maakuntakirjasto*”, a *Rovaniemi Városi Könyvtár – Lapp Megyei Könyvtár*. A legészakibb település, Utsioki 400 kilométerre van, már közel az Északi Jeges-tengerhez (Finnországnak északon nincs tengeri kijárata, az utolsó kikötő a Botteni-öböl partján *Tornio*).

A központi könyvtár nem gyakorol módszertani felügyeletet, nem látogatja rendszeresen a könyvtárakat, csak segítséget ad. Ezt is mindössze pár éve teszi, személy szerint a fiatal, kedves igazgatónő, *Heli Saarinen*, akinek feladata a módszertani gondozás. Osztálynak, munkatársaknak nyoma sincs. Ennek ellenére Lappföldön a könyvtári kultúra igen fejlett; magas színvonalú munka folyik. Ez a statisztikai adatokból is egyértelműen megállapítható, ezt tapasztalja az „isten háta mögötti” vidékre vetődő, könyvtárba betérő látogató. Magyar könyvtáros számára elképzelhetetlenül pezsgő, mozgalmas könyvtári élet fogadja. A rovanie mi városi könyvtárat naponta átlagosan 1500 ember keresi fel, a hétvégeken ennél lényegesen több. Persze mások a körülmények, furcsa, visszahúzódo emberek élnek itt. Június 6. és július 5. között nem nyugszik le a nap, viszont már októberben beköszönt és májusig tart az igen kemény, sötét tél. Talán a legfontosabb közintézmény és találkozóhely a könyvtár. Rossznyelvek szerint azért, mert a több-kevesebb sikerrel folyó alkoholelleses küzdelem eredményeként nincsenek kocsmák, a szórakozóhelyek pedig szinte megfizethetetlenek.

Az épület

A nagy Alvar Aalto-i mű 1965-ben készült el a Lappia-ház, vagyis a művelődési otthon szomszédságában. A következő legközelebbi „közintézmény”, a híres új evangélikus templom közel két kilométernyi távolságban látszira és szintén a nagy építész dicsőségét hirdeti.

Amikor elkészült a 2800 négyzetméter alapterületű könyvtár, mindenki hatalmasnak, és természetesen végleges megoldásnak gondolta. (Finnországban nincsenek könyvtárépítési normák vagy ajánlások.) Még húsz esztendő sem telt el és bekövetkezett – az eltérő körülmények, a nagy földrajzi távolságok ellenére is – oly ismerős változás: kiderült, hogy a könyvtár kicsi! Húsz év alatt minden megduplázódott; a személyzet is, az olvasók is. Ezért 1983-ban bővítésre került sor. Két raktárral, új zenei könyvtárral, valamint két előadóteremmel gyarapodott az eredeti épület, amely így 3600 négyzetméterre bővült. Ma már egy kicsit eljárt az idő a könyvtár felett, vannak lényegesen modernebb épületek az országban, de a megújulni képes, már klasszikusnak számító rovaniemi városi könyvtár követendő példa maradt.

Mi az érdekes, de magától értetődő az Aalto építette könyvtárban? Mindenekelőtt az, hogy földszintes és egyetlen térből áll. Nincs külön gyermek- és felnőtt-részleg, könyvkiválasztó tér és olvasóterem stb., csak a nyilvános övezet, amelyben a szépirodalom és a szakirodalom elkülönítését szintbeli eltolásokkal oldták meg, a gyermek- és ifjúsági irodalom leválasztásáról pedig egyszerűen lemondtak. Így lett olyan *családi könyvtár* a rovaniemi, amelybe együtt, egyenértékű tagként mehet anya és leánya, apa és fia, vagyis az egész család.

A földszinten belül körülbelül egy méterre

benéyesztett öblöket alakított ki a tervező, ezekben a szakirodalmat helyezték el. Több kiszolgáló egységet (raktárak, előadóterem) levitt a föld alá. A közlekedés kényelmes, a tér tágas és jól áttekinthető, de az egyes „részlegek” mégis külön egységet képeznek.

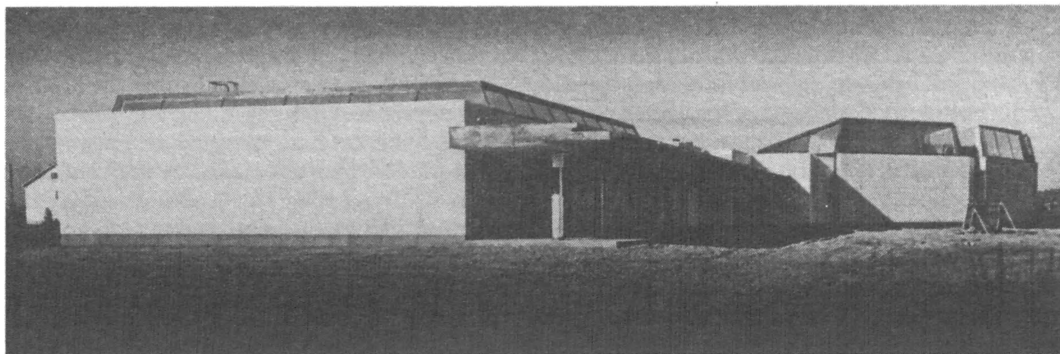
Jellegzetes Aalto-i megoldás a természetes tetővilágítás, amely a rövid nyár idején behozza a fényt az intézménybe. Télen természetesen világítani kell; a ferde üvegtetőt vastagon borítja a hó. Olvadáskor már beázás is tapasztalható. Úgy látszik nincs új a budavári és a sarki nap alatt!

Igazán demokratikus könyvtár a rovaniemi, nem rangsorol az alapvető könyvtári szolgáltatások között. Természetesen vannak külön részlegek is. Talán legfontosabb az előcsarnokból nyíló, vasárnap is nyitva tartó *újság- és folyóiratolvasó*. A 600 periodikummal rendelkező részleg rendkívül erős forgalmat bonyolít le, ez a klasszikus találkozó- és társalgóhely. A folyóiratokat a legfrissebb szám kivételével kölcsönzik!

Zenei könyvtár és video

A kibővített zenei részleg az intézmény büszkesége. Mintegy 200 négyzetméteren 10 ezer lemez és kazetta található benne. 20 nyelven van komplex nyelvtanfolyami anyaguk, jelentős a diafilmállomány. A lemezeket kölcsönzik. A visszahozottakat minden alkalommal lemossák egy szellemes gép segítségével. A lemez-, vagy kazettamásolás tilos!

Szorosan kapcsolódik a zenei részleghez a két új előadóterem. Mindegyikben videobereendezés, hangstúdió és kis mozi is van. Így nem okoz gondot az előadások, nemzeti estek képi, zenei illusztrálása.

1985-ben a kulturális minisztérium hat köz-művelődési könyvtárban vezette be a video-szolgáltatást, hároméves kísérletre. Ehhez 100 darab kazettát, készülékeket és a nyilvántartás-hoz mikroszámítógépet adott. A kazettákat két hétre, ingyen kölcsönzik, mint ahogy minden könyvtári szolgáltatás ingyenes Finnországban. Ezt törvény írja elő. Erdemes ezen elgondolkozni a könyvtári gazdaságosság itthon dúló vitái közepette.

Látogatásunkkor a videoállomány kétharmada kölcsönzőknél volt. A könyvtárosok szerint olyanok is felkeresik az intézményt és használják a többi részleget is, akik a video előtt sohasem jöttek a könyvtárba. A művész-filmekből, gyerekműsorokból, régi finn filmekből és dokumentumfilmekből összetevődő állomány jobban vonzza a helyi lakosokat, mint a legkülönbélebb kazettakölcsönző vállalkozások igazán „gazdag” porno-, horror-, akciófilm választéka.

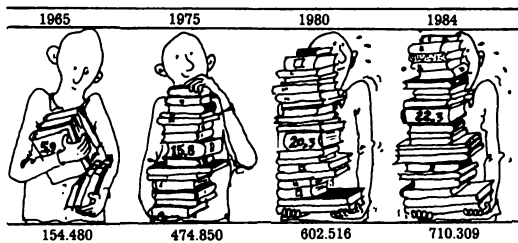
Természetesen helybeni használatra is van lehetőség. Emellett a filmeket felhasználják a könyvtár előadásainak illusztrálására, gyermekkönyvtári, pontosabban gyerekeknek vagy fiataloknak szóló foglalkozásokhoz.

Könyvek, olvasók, Laponnica gyűjtemény

A városi könyvtár állománya 350 ezer egység. Ebből 325 ezer könyv, 25 ezer pedig audiovizuális anyag. Az évi gyarapodás csaknem 25 ezer egység, de sok a törlés is (12 ezer). Rovaniemiben egy lakosra 9,7 kötet könyvtári könyv jut. A könyvtár három nyelven (finn, angol, német) kiadott tájékoztatójából vett szellemes ábra jól érzékelteti az éves kölcsönzés intenzív fejlődését, hatalmas mennyiségét. (1. ábra) Ugyanilyen nagyságrendű a látogatók száma, egy év alatt meghaladja a 400 ezret. Az olvasókat évenként nem tartják nyilván.

A hatalmas forgalom lebonyolításának és a szolgáltatások szervezésének terhe mintegy 50 könyvtáros vállalára nehezedik. A kölcsönzési adminisztrációt számítógép segítségével végzik. A tájékoztató szolgálat havonta százas nagyságrendben válaszol a feltett kérdésekre, egyebek között értelmes terminál felhasználásával.

A tanuláshoz és kutatáshoz 28 személyes tanulószoba és három kutatószoba áll a használók rendelkezésére. A városon kívül, elszórt településeken élők ellátását szolgálja a „könyv-

1. ábra

tárközi szolgálat”. Kérésre könyvet vagy más dokumentumot küldenek a saját állományukból, illetve más könyvtárakéból. (2. ábra)

Ezzel a módszerrel évente 10 ezernél több kérést teljesítenek. Központi könyvtári ellátás lapp módra! A könyvtár nyitvatartása is árulkodik a nyilvános szolgálat kereteiről. Van nyári és téli nyitvatartási rend. Este 19, illetve 20 órakor zárják a könyvtárat, szombaton 16 órakor. A hírlap- és folyóiratolvasó vasárnap is látogatható 12–16 óra között. *A tanulószoba reggeltől estig várja a fiatal és öreg diákokat.*

A könyvtárnak nemcsak helyi, hanem területi feladatai is vannak. Nevezetesen: gyűjti az európai régióban, a finn Lappföldön, az Észak-Svédországban, Észak-Norvégiában, a Spitzbergákon és a szovjetunióbeli Kola félszigeten élő lappokról, a vidékről szóló terjedelmes irodalmat. A feltárás számítógépes, a gyűjtemény része a nemzeti bibliográfia adatbázisának (KATI = finn könyvek és periodikumok adatbázisa).

A finnországi lappokról szóló irodalom teljes (fele finn nyelvű), ezen kívül norvég, svéd,

2. ábra

angol és néhány magyar(!) dokumentum is található. A külföldi anyag beszerzése ma még meglehetősen nehéz. A részlegnek 50–60 folyóirata van, a cikkeket kivágják és gyűjtik. Régi könyv sajnos kevés maradt, mert a könyvtár a második világháború alatt leégett. A részleg vezetője *Auli Sipilä* asszony, egyben a magyar–finn baráti társaság titkára, lelkes híve a két nép barátságának. (3. ábra)

Lapponica címmel éves gyarapodási jegyzéket is megjelentetnek a számítógépes nyilvántartás segítségével. A könyvtár alapítása óta rendszeresen napvilágot látó periodikum mintegy 1500 tételt tartalmaz. Használhatóságát háromféle mutató (személyi, tematikus és földrajzi, betűrendes) segíti.

3. ábra

Az oly fontos anyagiak – hazai és külföldi kapcsolatok

Mindezen feladatok ellátására évente 7 millió finn márkát költenek (1 finn márka körülbelül 9,5 forintot ér), mely összeg felét a bérek teszik ki. Mivel területi, országos szerepe is van a városi könyvtárnak, állami támogatásban is részesül. Ez a költségvetés 40 százaléka. A fennmaradó 60 százalékat a város fedezi. A „bűdzsé” abszolút nagysága attól függ, hogy éppen milyen gazdag a sarkkörüi megyeszékhely. Talán nem érdektelen megemlíteni, hogy a kulturális ágazatra fordított pénz 5,7 százaléka jut a könyvtárra.

Amikor megkérdeztem a rovaniemi kollégákat, milyen az együttműködés a pár méterre lévő Lappia-házzal, kicsit furcsán néztek rám. Aztán mondták, hogy a zenetanításhoz ők adják az anyagot. Különbözik a művelődési ház múzeum, színház és klub, a könyvtár pedig könyvtár. Igaz, régebben közös bábszínházat is működtettek, de mindegyik intézmény teszi a maga dolgát.

A területi rádiónak, amely reggelente hangulatos zenei műsort sugároz, a zenei könyvtárosok válogatják a zenei anyagot.

Nagy szeretettel ápolják szakmai kapcsolataikat bel- és külföldön egyaránt. Sok testvér- városuk közül kitüntetett helyet foglal el Veszprém. A két megyei intézmény szoros kapcsolata már többéves. Ez elsősorban a ki-

adványok cseréjében és a könyvtárosok rendszeres tapasztalatcsere-látogatásaiban valósul meg. A veszprémi Eötvös Károly Megyei Könyvtár minden évben fogad rovaniemi könyvtárost a Balatoni Nyári Egyetemen. Cserébe veszprémiek utazhatnak a távoli, egzotikusnak számító vidékre. 1987-ben ketten vettek részt a Tornióban megrendezésre kerülő nemzetközi tanácskozáson, melynek témája a nem hagyományos könyvtári dokumentumok alkalmazása lesz.

Még sok mindenről lehetne írni: az előcsarnokban rendezett kiállításokról, a gyerekeknek tartott bábszínházi előadásokról, a bibliobuszok működéséről, a modern reprográfiai berendezésekről, stb. De talán az eddigiek is érzékeltették egy különös, távoli világ magas színvonalú könyvtári kultúráját.

Akiknek megadatott a szerencse a helyszíni tanulmányozásra, boldogan térnek újra vissza, akikben pedig feltámadt az érdeklődés, valószínűleg abban reménykednek, hogy valamikor ők is átléphetik a rovaniemi Alvar Aalto-tervezte könyvtár széles kapuját. Kíváncsi vagyok, hogy ez sokunknak megvalósulhasson!

Halász Béla

A Könyvtáros egyes számai – tizenkét hónapra visszamenőleg – kaphatók a Lapkiadó Vállalat Közösségszolgálatánál (1076 Budapest, Thököly út 21. Tel.: 424-543); a régebbi számok pedig szerkesztőségünkötől kérhetők.